

vaj smo zvedeli stoprv zdaj, a za besedo počivališče vemo uže davno. Gutsmaen (Klagenfurt, 1789) na pr. jo uže ima. Jaz umujem torej tako“:

Počivališče je: der Ruhepunkt, in zatorej bi se tudi moglo reči: padišče der Einfallspunkt, a nikoli ne padaj, ker nas obrazilo aj napotuje na neko razdaljo, na pr. streljaj, lučaj, stežaj, počivaj (dva počivaja daleč, Erj.), torej padaj Fallweite; ali pa tudi jednokraten čin, na pr. slučaj, peljaj seaa, tečaj ali tičaj lanú (kar se ga enkrat vtakne v jamo sušilnico na lesu), vršaj (kar se snopov na enkrat ovrši, Vuk), tečaj (ein Cursus, Jahrgang), kolebaj, zamašaj, njihaj itd., torej padaj der Akt des Fallens. — —

Počivaj, počivališče in počivalo (Vuk) vse je eno in isto niti zaznamenava katero izmed njih bolj nego drugo punkta, kajti na punktu ali bōdu, kakor pišejo Čehi, bilo bi počivanje neprijetno. — —

Tudi lanska torba se mene dotika nekoliko na str. 143 „Letopisa“ pod besedo lag. „V lag = počasi: vlažen dež = pohleven dež, a ne „moker“, kakor je mislil Cigale. Glej Wolfov besednjak, str. 1320.“

Na to vidimo, kaj pravi ta Wolfov besednjak!

Stojí tam: ein sanfter Regen, pohleven dež, dežek, nach Vodnik auch vlažen (eig. feucht) dež. Očita mi se tedaj pristavek feucht, kar pa pisec nekako neverno prevaja (prelaga) z „moker“, češ, moker dež je smešno! Ali jaz bi rekel, da vlažen dež (brez poluglasnika med v in l) utegne pomeniti dež, katerega poleg blagodejne vlažnosti ne spremljajo druge zle okolnosti, kakor ga rade, na pr. vihar, babje pšeno, toča itd. Da vlažen res pomeni feucht, to je istina (glej starosl., ruske in srbske slovarje, tudi Pater Marcus jo ima), a da vlažen dež pomeni v lag gredoč dež, to je gola hipoteza, stojí torej hipoteza proti izvestnosti ali gotovosti! A da se je naš jezikoznavec tudi v tem pre naglil in da mu je bilo pustiti ali — (recimo po njegovem uku, kajti dobrih ukov se mi ne glušimo) — ostaviti pri miru mene in Wolfov besednjak, najočitneje svedoči češčina, katerej vlaga pomeni Feuchtigkeit in pa warmer Regen (Šumavski), in odtod vlažný feucht in tudi lauwarm. Vsak kmet po Českem in Moravskem razume vlažný dešt' v zmyslu toplega dežja, ki zemljo lepo vlaži (prim. starosl. slov. zemlja vlažit se). To dokazuje, da vlažen izvira premo iz vlaga (ki uže po Vodniku pomeni tudi Regen, glej Wolf. besed. str. 1250) in da ni sestavljen iz v in lag.

Toliko v svoj zagovor ne iz prepirljivosti, nego v pojasnenje stvari.

V ostalem je moja največa želja, daj Bog vrlemu g. Erjavcu zdravje in daj veselje, napolniti nam vsako leto toli zanimljivo torbo svojo; dalje želim, da bi med duhovnimi gospodi in učitelji po drugih slov. krajih našel on trudaljubnih posnemalcev, ki bi po njegovem zgledu nabirali narodnega blaga. Kako koristno bi to bilo in kako lahko?! Saj je vsakemu omikancu znana copia verborum, s katero se zadovoljava naša literatura; čim torej začuje kdo izraz, kakoršnega knjiga nema, zapiši ga brž in pošlji zbirko Matici ali v kak časnik. *)

Cigale.

Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovanskih v boji z nemškimi škofi.

Spisal Ivan Lavrenčič.

I.

Glavni steber frankovske oblasti nad Sloveni bila je nemška duhovščina, katera se je bolj pečala s poslom politikov pri naših očetih, nego s poslom misijonarjev. Dokler je tedaj ona tū bivala, ni se moglo pričakovati niti duševnega niti telesnega blagostanja. Skušali so jih knezi slovanski (Rastislav v Devini na Moravskem, Svatopluk, stričnik Rastislavu, v Nitri in Kocelj na Blatnem) odstraniti in nadomestiti z drugimi narodnimi. V to svrhu prosijo l. 862.—863. cara grškega Mihaela dušnih pastirjev in učiteljev večih jezika slovanskega. Car zadosti njihovi prošnji ter pošlje jim še istega leta brata solunska, ki sta uže pridobila Kozare in Bulgare katoliški veri. Z radostnim srcem sprejmó ju knezi; ljudstvo se ju oklene in popusti nemške svečenike. Kmalu si pridobita nezvenljivih lavorik bodi si na polju duševnem, bodi si na polju svetovnem. Po njih se je ukoreninilo krščanstvo, po njih oživelo slovstvo slovansko, kajti ona sta začetnika pismenosti in književnosti naše, sploh ž njima je napočil beli dan resnice in svetovne olike.

Kaj pa nasprotniki, nemški duhovni in njihovi vladniki? Zavidljivi bogati setvi in bojé se za svoje prvenstvo, vržejo se na naša sv. brata kot vrane na sokola, ter pikajo in črnijo ju na desno in na levo. Dolže ju, da kratita njihove pravice; tako pasovski svečeniki se svojim škofom gledé Morave in solnigraški s svojo nadvladiko gledé Panonije. Dalje tožijo ju, da zapeljujeta ljudstvo in opravljata službo božjo v jeziku barbarskem; z eno besedo utopili bi ju, če bi li mogli, v žlici vode. Ali vrli knezi naši se sv. bratoma postavijo se jim v brau, ter skušajo doseči pri rimski stolici popolno neodvisnost cerkve od nemških škofov; dobro vedé, da bodo, če se jim to posreči, tem lažje otresli tudi v političnem obziru jarem nemške sužnosti. Česar so želeli, so tudi deloma dosegli. Rimska stolica, nepristranska mati vseh narodov, usliši njihove prošnje in je prava zaščitnica blagovestnikov naših proti tujim navalom do konca nju življenja.

Nič ni tako skrito, da ne bi bilo kedaj očito. Glas o vspešnem delovanji naših apostolov širi se daleko, ter pride tudi do ušes rimskega papeža Nikolaja I. (858.—867.). Piše jima pohvalno pismo, vabi in kliče ju v Rim, kajti prepričati se je hotel o nju pravoverstvu in potem posvetiti ju v škofa. Polno radosti je nju srce, ko dobita častno vabilo, da se smeta pokloniti namestniku Kristovemu, in to kakor nalašč. Menila sta namreč uže prej svojevoljno se podati na dolgi pot in sicer prvič, da bi izročila rimski stolici kosti in ostanke papeža in mučenika sv. Klementa († 100), katere je našel filozof Ciril v Kerzonu na poti h Kozarom leta 861.; drugič, da bi dobila potrjenje za prevod sv. pisma in drugih cerkvenih knjig na jezik slovenski, in naposled si izprosila neposrednje naravnost od papeža cerkveno poslanstvo med Sloveni.

Napotita se tedaj precej l. 867. v Rim in vzameta sabo 50 učencev svojih z namenom, da bi bili tamkaj v mašnike in dijakone posvečeni. Ali nista še v Rimu, ko jima naznanijo zvonovi bližnjih cerkvá 13. listopada istega leta smrt vélikega papeža Nikolaja. Za naslednika mu je izvoljen ravno na sv. večer Hadrijan II. (867.—872.), mili oče sv. bratoma. Sprejme ju slavno in častno, kot največje svetne dostojanstvenike; a gotovo ne brez važnih vzrokov. Prišla sta se mu poklonit moža, ki sta pridobila v kratkem tako velik narod

*) S to željo sklada se popolno tudi podpisano vredništvo, naj bi se po slovenskih pokrajinah raztreseno narodno blagó po zgledu gosp. prof. Erjavca nabiralo in na svetlo dajalo. Ni dvombe, da bi „Matica“ dragoceno blagó rada sprejela v svoje listine, pa tudi „Novicam“ bi dobro došlo.

Kristu in sicer za časa, ko se je prvič trgala vez edinstva med Rimom in Carigradom; v istem trenutku, ko je hotel prevzeti Fotij ves katoliški svet od Rima odvrti. Ali ta sv. moža dokažeta mu sedaj, da ne držita s Fotijem, ampak z Rimom, in da sta zato ljubezni in zaupanja sv. očeta popolnoma vredna.

II.

Ko je tedaj spoznal Hadrijan II. nju pravovernost, posveti ju v škofa za zemljo slovansko, učence pa v mašnike in diakone. Tako zadosti prošnji knezov slovanskih: Kocelja, Rastislava in Svatopluka, ter oživi staro nadškofijo panonsko, katero je razdjal Kan Obrov l. 582. Ona naj bi bila trdnjava, ki bi varovala Slovence in Bulgare razkolništva in vlade nemških vladarjev nad cerkvijo.

Se ve, da so bili duhovi vsled tega na Nemškem razburjeni, ali papež se ni zmenil niti za njihove pritožbe niti ugovore. Pozival se je le na svoje pravice, katere so bile starejše in zdatnejše, nego one nemških škofov; opirali so se namreč edino na to, da so prištevali slovanske pokrajine uže dolgo let brez vsakaterega upora svojemu delokrogu. Res je, da je Karol Veliki leta 798. (Panonijo z orožjem za vero krščansko pridobivši) izročil to deželo v področje nemškim škofom; je li pa Rim to potrdil, je drugo vprašanje, katero moramo zanikati. Sicer velja to le gledé Panonije in nadbiskopov solnigraških; drugače je gledé Morave in škofov pasovskih, če vprašamo učnega Dümmlerja — ki dokazuje, da niso podučevali le nemški, marveč tudi laški in grški svečeniki. Bile so tedaj v Moravi cerkvene razmere zmedene in nevredjene in stala ni prav za prav do zdaj pod oblasjo nobenega biskopa. Če bi pa tudi imeli pravico, ali je jim ne sme odvzeti papež kot najvišji vladar cerkve; posebno sedaj, ko so se tako malo brigali za dušni blagor Slovencev? Zato je imel Hadrian II. kot skrbni duhovni oče vseh narodov za sveto dolžnost svojega velepastirskega urada, našim prededom boljših pastirjev preskrbeti in zgodovinski spomin na stolico Sremsko, starodavno biskopsko stolico v Panoniji, oživiti in obnoviti. Kot moža, ki bi bila kos težavni nalogi, zdela sta se mu najpripravnejša naša sv. brata, ki sta pridobila po svoji iskrenosti in po svojih krepostih uže toliko duš pravi veri. Ker je pa spoznal, da pospešuje ono sveto delovanje najbolj prestava sv. pisma na jezik slovenski, potrdi jo, ne oziraje se na ugovore nemških biskopov, ki so trdili, da se sme sv. pismo pisati in čitati le v jeziku hebrejskem, grškem in latinskem.

Bila sta tedaj solunska brata na trdnem. Ali žali bože, da pokosi nemila smrt filozofa Cirila uže v 43. letu svoje starosti, to je, 40 dni po posvečenju v škofa. Še poslednje trenutke življenja svojega prosil je Boga, da bi osrečiti in blagosloviti blagovolil rod slovanski, ter molil „Čast in hvala Bogu, kateri nas ne izdá, kakor plen sovražnikom našim (nemškim škofom), marveč potré mreže njihove in nas osvobodi pogubljenja njihovega“. Da je umrl 14. svečana leta 869. in ne l. 868. je dognano, kajti dokazujejo nam to rimska pisma in drugič izjave nekaterih učenjakov naših. Usojam si navesti, kar piše v „Spomenici Kopitarjevi“ naš veleučeni gospod profesor P. Ladislav Hrovat. „Bolj verjetno in sedaj dokazano je, da je umrl Kiril l. 869.; kajti razprave in obravnave so bile važne in dolge zastran prihodnjega delovanja (processus informatorius) in to ni mogoče tako naglo vrediti. Toraj je čisto naravno, kar ima tudi Huber, da sta bila posvečena za škofa 6. januarja l. 869., in nju 50 učencev deloma za mašnike, deloma za diakone; in pa, da je umrl Kiril 40 dni

potem. — Da sta imela v Rimu razpravljati marsikaj o ustanovitvi panonske škofije po želji Rastislava in Kocelja, umevno je samo ob sebi; in da sta namerala koj od začetka svojega delovanja, vravnati jo neodvisno od Nemčije, in sicer s slovansko liturgijo, to se vidi iz tega, da sta peljala svojih 50 učencev na posvečenje v Rim, ne pa v Pasovo ali pa v Solnigrad; take obravnave pa trebajo časa.“ Enakih misli je tudi marljivi pisatelj gosp. župnik Matija Majar Ziljski v delu svojem „Sveta brat Ciril in Metod slavjanska apostola in osnovatelja slovstva slavjanskoga“. Pokopan je Ciril v Rimu v cerkvi sv. Klementa na desni strani altarja. (Dalje prihodnjič.)

Zabavno berilo.

Noč.

Povest deklice.

Spisal N. Morski.

Natisnila „Njiva“ v 48. listu 1880. leta

(Konec.)

7.

Tiho sem odprla dver v sobano. Ate so ležali na divanu in trdo spali. Kakor so legli, tako so zaspali — celó svečo so pozabili ugasniti Spite, spite, mili ate! Tiho sem tapala k divanu in sedla sem na kraj. Dolgo, dolgo ste bili mili dobri ate, nič vas ni moglo meni vzeti. Priprosta deklica sem, vendar razumem, da nazadnje vam je postalo dolgočasno z menoj. Še več . . . ne samo z menoj ste imeli skrbí, vsak dan ste razsojevali dolgočasne pravde doma in v pisarnici. Prišli ste domu: z menoj, neumno ste čitali in pisali. Oj, tako je dolgočasno! Vam je treba doma razgovorov kratkočasnih in umnih — ali jaz sem majhna, neumna; ne znam z vami govoriti o vseh stvaréh, kakor velika gospá. Dolgo vam je bilo dolg čas z menoj, spite, počivajte, mili, dragi ate!

Ljubezno in nežno sem pogledala ateja. Svit od sveče jim je sijal v obraz Bledi so bili, kakor da bi bili bolni. Počivajte, jaz bodem molila za vas, da bi vam Bog poslal lahke sanje . . . O, neumnica bedasta, kako dolgo uže nisem molila, Boga sem zabila! . . . Tiho sem vstala s kraja divana, pokleknila sem, obrnila se k podobi matere Božje na steni nad divanom; bila je podoba velika v srebrnih okvirih, spominek rajnce mamice. Božja mati je plakala, naklonila je glavo nad Jezusom ter gledala je na divan. Jaz sem to Božjo mater tako ljubila in ker so jo mamica zapustili, mislim, da so bili mamica prav taki. Ko sem začela moliti, zdelo se mi je, da z mamó govorim. Treba je treba ateju miru in pokoja, zakaj bodo zavolj mene dolgočasili se in plakali! Samo nekaj me skrbí, pa morda me skrbí iz nevolje proti Adelajidi Petrovni. Mene vedno skrbí, je li Adelajida Petrovna dobra in postrežljiva ali ni? Iz začetka, ko je začela hoditi k nam, je lepo stregla ateju, prizadevala si je jim ugoditi; ko se je pa privadila in ko so se je ate privadili, je zabila jim ugajati in streči. Svoje glava pa je postala ter čaka, da bi ate njej stregli. Gledite, kako se bojim, strašno se bojim, da ateju z njo ne bode boljše kakor z menoj. In res, res, kaka je ona? prav nič dobra ni! Nu, kaj, naj bode, naj ne bode dobra, naj bode trmasta, a ate, kako ste vi dobri, kako ste vi mili! Z dobrim in milim bode tudi ona postala dobra in mila, prav nič ne bode podobna tej Adelajidi Petrovni . . .

prišlo. Ljudje, kateri se ob vsaki neprijetni priliki brž tolažiti vedó, pravijo, da temu je kriva kolera 1871. do 1872. leta, — drugi, kateri stvar bolj pesimistično razmišljujejo, pravijo, da je tega kriv neurožaj in nalaganje neznosljivih davkov; zato ljudstvo strašno pomanjkanje trpi ter se tudi deloma iz Ogerske izseluje. Temu pesimističnemu mnenju se tudi jaz pridružujem, posebno kar se davkov tiče, katerih tako neusmiljeno nalaganje in iztirjanje, kakor dandanes, na Ogerskem, menda razven na Turškem, nikjer ni. Vendar jaz še samo pri teh vzrokih ne ostajam, temuč opazujem še več drugih, katerih Madjari videti ali priznati nočejo, in ti vzroki so poleg omenjenih: v obče azijsko nasilstvo na nemadjarske narodnosti, do mozga gnjila administracija, brezvestna jurisdikcija in velika nemoralnost in korupcija v vseh stanovih ljudstva.

O madjarskem nasilstvu na druge narodnosti, o administraciji in jurisdikciji sem uže, ako se ne motim, v lanskih pismih govoril; tukaj nameram tedaj samo na nekatere prikazni strašne ljudske nemoralnosti opomniti. Tako, na primer, je siloviti abortus omoženih in neomoženih, rekel bi, obči usus, ki se od leta do leta med vsemi stanovi čedalje bolj razširja, kakor moralna zavest propada. So sicer tudi na Ogerskem ostri zakoni zoper ta zločin, a žalibog le na papirji se nahajajo, kakor tudi več družih dobrih postav.

Slaba moralna odgoja ogerskega ženstva je grozni propad, kateri tukaj narodom nasproti zija; narodom pravim, kajti ni samo madjarsko ženstvo korumpirano, temuč bolj ali manj tudi ženstvo drugih narodnosti, a to tako po vaseh kakor pri ošabnih aristokratih. Različnih in mnogobrojnih dogodeb temu žalostnemu stanju v dokaz Vam nočem navajati, ker gnjusilo bi se menda „Novicam“ jih objavljati, toraj končujem to pismo obe-taje Vam na skoro drugo. Dr. Ahasverus.

Zgodovinske stvari.

Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovanskih v boji z nemškimi škofi.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Dalje.)

III.

Slavno delo dovršiti hoče odslej Metod sam. A kako je bode dovršil, ker ima toliko nasprotnikov in sovražnikov, a tako malo zaščitnikov in prijateljev! Da! še oni, ki ga podpirajo, služiti morajo ptujemu gospodarju ali pa bojevati se ž njim za svoje lastno imetje. Ozrimo se proti severu in videli bomo hudo nevihto, ki razsaja nad deželo moravsko. Pridrle so namreč divje čete nemškega kralja Ljudevita Nemca in puštošijo imetje kneza Rastislava, najzvestejšega prijatelja Metodovega. In zakaj? samo zato, ker se hoče oprostiti nemškega jarma in pripomoči narodu svojemu do stare prejšnje svobode, ter mu zagotoviti neodvisnost cerkveno in politično. Sreča mu je bila prijazna; zmaga je bila na njegovi strani, a le za malo časa; kajti česar ne zamore orožje germansko, zamore izdajica, ki se je rodil v domačem taboru. Lastni stričnik, Svatopluk namreč, izdá in izroči ga Nemcem; peljejo ga v Režno in obsodijo ga samó zaradi ljubezni do naroda in domovine — na smrt leta 870. A kralj Ljudevit ne privošči mu hitre smrti; trpinči ga, iztre mu očesa in pošlje ga v tem prežalostnem stanju v večno ječo, kjer pa kmalu izdihne svojo preblogo dušo. Tako je končal prvi pokrovitelj Metodov slavni Rastislav po izdajici

Svatopluku. Jeli mogel pričakovati pomoči Metod od izdajice, je zeló dvomljivo vprašanje; vsaj toliko časa ne, dokler ni spoznal svoje hudobije, ter odpovedal prijateljstva Nemcem, večnim sovražnikom Slovanstva. Jedini Kocelj je še zvest Metodu, ali kaj pomaga, ker mora služiti Karlmanu in Ljudevitu! Svetni dostojanstveniki tedaj ga ne morejo ali nočejo podpirati; kaj pa cerkveni? ravno nasprotno, kajti oni so najhujši sovražniki njegovi. Z eno besedo, njegovo stanje je bilo tako žalostno, da bi moral popustiti sveto delovanje pri Slovenih, če bi ne imel zavetja pri rimski stolici, ki ga je vedno bolj ljubila in poviševala.

Da bi bil popolnoma neodvisen od svojih nasprotnikov, povzdigne ga Hadrijan II., zgodovinski spomin na stolico sremsko obudivši, v nadškofa metropolije moravsko-panonske naravnost Rimu podvržene; obsegala je: Panonijo, Moravijo in od leta 874. Srbijo. Vrh tega imenuje ga tudi poslanikom svojim za pokrajine slovanske, kar potrjujejo pisma Janeza VIII., Hadrijanovega naslednika. Janez VIII. imenuje namreč Metoda v dotičnih pismih „episcopus noster Methodius“ — naš škof Metod in „missus noster, de quo nobis major cura debatur“ — naš poslanec, za katerega moramo bolj skrbeti. Da, kakor piše prevzvišeni biskup Strossmayer v svoji postni okrožnici, dovolil mu je Hadrijan II. l. 869. v pismu na kneza Rastislava in Kocelja slovansko liturgijo, proteč z izobčenjem onim, ki bi si usojali grajati slovenski jezik — „qui autem, ausus fuerit aliter persuadere vobis vituperans litteras linguae vestrae, sit excommunicatus“.

Jako povišan, samo stolici rimski odgovoren in neodvisen od cerkvenih dostojanstvenikov nemških, vrne se Metod l. 869–870. v svojo nadškofijo. Naseli se v deželi Koceljevi v Salavaru; v Moravo ne more zaradi političnih prekucij. S kako radostjo ga je tū knez in ljudstvo sprejelo in koliko vspeha je imelo njegovo delovanje, ki se je raztezalo noter do Bolgarskega — ne bodem tukaj opisoval; zadosta je, da omenim, da je sveto početje vzbudilo in redilo kačo zavisti v srcu nemških škofov. Tožijo ga pred vsem pri papežu, da sega v njihove pravice, da opravlja službo božjo v jeziku barbarskem, ne držè se obredov rimske cerkve itd. A Hadrijan zagovarja svoje naredbe, ovrže pritožbe in brani Metoda. Ker jim tū spodletí, iščejo pomoči pri kralju Ljudevitu, dobro vedè, da jih bode kralj podpiral in vložil protest zoper papeževe naredbe. V to svrhu dá nadškof solnograški Adalvin sestaviti l. 871. zgodovinsko knjigo: „Libellus de conversione Bavariorum et Carantanorum“ — o pokristijanjenju Bavarcev in Karantancev, kot spomenico Ljudevitu in njegovemu sinu Karlmanu. Obseg te knjige ni drugi, nego hvalisanje solnograških škofov in obrekovanje Metoda. Da je papež našega apostola v škofa posvetil in ga povzdignil v metropolita moravsko-panonskega, o tem ni duha ne sluha. Nasproti se pa opisujejo pravice in zasluge solnograških škofov na široko in dolgo, posebno gledé Karantancev in Panoncev. Kdo je spisal spomenico, se ne ve za trdno. Mogoče je, da je pisatelj knjige prvoduhovnik Rihbald, o katerem spis pravi: „Tega Rihbald ni mogel prenesti in podal se je nazaj k solnograški stolici.“

Ljudevit spomenico prebravši, potegne se precej za njihove pravice in se pritoži po smrti Hadrijana II. pri papežu Janezu VIII. (872–882).

(Dalje prihodnjič.)

Zgodovinske stvari.

Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovanskih v boji z nemškimi škofi.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Dalje.)

IV.

Ali ošabnost in gospodstvaželjnost nemških biskopov ne čaka odgovora in rabsodbe papeževe, temuč tira sv. blagovestnika pred sodnijo in sodi ga kot kacega hudodelnika. A kdo so sodniki? Nihče drugi, nego njegovi najbolj zagrizeni sovražniki: Adalvin, nadškof solnograški, Hermanrik, nadškof pasovski in Hanno, škof frižinski, ki se je najbolj surovo obnašal proti sv. možu; papež Janez VIII. imenuje ga v dotičnem pismu ščuvalcem; obnašal se je kot patrijarh, ki sodi metropolita. Kdo so pa zagovorniki? Žalibože, odgovoriti moramo, da nihče. Svatopluk, čegar sveta dolžnost je bila, da bi Metoda branil, prepustil je največega dobrotnika naroda svojega žalostni osodi. Kocelj branil bi ga bil rad, a varovati se je moral, da se ne zameri Ljudevitu in Karlmanu, ki sta podpirala z dušo in telom početje germanskih škofov. Sedel je tedaj naš apostelj na zatožni klopi brez zagovornika in brez tolažnika. Zagovarjal se je sicer jako krepko sam, a brez vspeha. Obravnavo opisuje „panonska legenda“, ki je izvirna in resnična. Pokazal je to Edwald v „neues Archiv“ itd. in J. Martinov iz rokopisa, ki se hrani v britškem muzeju „Revue“ l. 1880. in posebej v knjižici, natisnjeni v Parizu. Legenda pripoveduje stvar tako-le: „Ti učiš v krajih, kateri so nam podvrženi (in nostro imperio doces)“. A sv. blagovestnik jim odgovori: „Če bi bil prepričan, da je vaša vlast, bi se ognil; a ona ni vaša, temuč sv. Petra; ker mi pa branite iz vladeželjnosti in lakomnosti božjo besedo oznanovati, ne ozirajte se na zakone cerkvene, pazite in varite se, da ne bi hoteli prebijati železne gore s koščenim čelom, kder vam izteče mozek.“ Razkačeni mu odgovoré: „Če bodeš govoril tako jezljivo, pripetiti se ti zna kaj hudega.“ Metod odgovori: „Resnico govorim pred kralji in ne bojim se. Vi pa me napadate svojevoljno; pa le delajte, karkoli vam je drago. Jaz gotovo nisem vikši od onih, ki so zaradi resnice po mnogih mukah izgubili življenje.“ Ker mu ne morejo ničesar odgovoriti, reče ironično Svatopluk: „Ne trudite mi toliko mojega Metoda, kajti poti se uže kakor pri peči.“ Metod vidé, da se ž njim šali, mu reče: „Glej, gospod, ljudje so srečali modrijana znojnega, ter ga vprašali: „Zakaj se potiš?“ Na kar jim odgovori: „Prepiral sem se z grobo drhalijo.“ A na to ga popadejo, zvežejo in pošljejo v ječo daleč na Bavarsko; tū preživi dve leti in pol.

V temnico so tedaj pahnili vélikega dobrotnika, ki je žrtoval celo svoje življenje v časno in večno srečo človeštva; apostola, ki je užival največe zaupanje bodi si namestnika Kristovega bodi si ljudstva krščanskega. A ravno to je redilo kačo zavisti v srcu sv. možu sovražnih biskopov, ki niso pred mirovali, dokler niso razlili vse svoje jeze nad sv. blagovestnikom. Usmrtiti ga hočejo, zato tirajo ga v ječo, da bi tam poginil lakote, žeje in tuge. Ali goljufali so se! Najvikši ne zapustí svojega zvestega služabnika; pošlje mu odrešenika rimskega papeža Janeza VIII. Papež zve njihovo nečloveško početje, akoravno so mu je zeló prikrivali. Omenim naj le, da je prišel za časa pregnanstva Metodovega Hanno v Rim, — bil je namreč oskrbnik po-

sestev sv. Petra na Nemškem; papež ga vpraša po Metodu, a on mu odgovori, da nima časti ga poznati. K sreči pridejo precej po odhodu njegovem poslanci Metodovi, ter naznanijo in razjasnijo papežu stvar pismeno in ustmeno. Janez VIII. se kar čudi, da more kdo tako grdo ravnati sè svetim in mnogozaslužnim možem. Precej pokliče sokrivce k sodbi; ko pa ne pridejo, pošlje l. 874. svojega poslanca škofa Pavla Jakinskega s posebnimi peoblastili na Nemško in v Panonijo; izroči mu pisma na nadškofa Adalvina in Hermanrika in škofa frižinskega Hannona, kakor tudi na kralja Ljudevita, Karlmana, Svatopluka in Metoda.

Na Nemško prišedši, podá se poslanik k škofom; veli jim v imenu papeža Metoda precej izpustiti in jim naznani, da ni prišel stvari preiskovat in razsojevat, temuč jih kaznovat in za toliko časa suspendirat od vseh duhovenskih opravil, kolikor časa so zadrževali Metoda v službi njegovi, to je za cela tri leta. Posebno graja Hermanrika in Hannona; prvega zaradi grdega ravnanja z Metodom pred zborom (imel ga je namreč pred zborom v varstvu, ter pustil (ga) v najhujši zimi pod prostim nebom, izročivši ga snegu in mrazu; da! pretepati ga je hotel s konjskim bičem, a pregovorili so ga drugi); drugega pa zaradi nekanoničnega obnašanja v zboru. Naposled opozori še vse tri na papeževa pisma, ki jim velé podati se v Rim na odgovor. Nolentes se uklonijo papeževi zapovedi; in to tem prej, ker jim žuga z izobčenjem.

Sedaj se podá poslanec k Ljudevitu in Karlmanu, da jima izroči papeževo pisanje, v katerem brani Metodove pravice. Metropolija moravsko-panonska, piše Janez VIII., podvržena je neposrednje naravnost rimski stolici, in le oni metropolit, ki ga pošlje Rim, sme tamkej zapovedovati; zato si ne sme pripisovati niti solnograški niti drugi škof nikakoršnih pravic. Od tu gré Pavel k Svatopluku, da mu izroči papeževo pismo in priporoči sv. blagovestnika. Naposled obiše še Metoda, ki je bival po pregnanstvu pri Kocelju. Izroči mu pismo, v katerem ga papež tolaži, a tudi prepoveduje liturgijo slovansko in sicer največ zato, da bi potolažil vsaj nekoliko sovražnike njegove. Je li bil Metod pokoren povelju papeževemu, slišali bodemo na drugem mestu.

(Dalje prihodnjič.)

Posestva grofa z Spanheima v slovenskih goricah.

Priobčil Davorin Trstenjak.

Plemenita rodbina grofov z Spanheima, ki je prišla iz Nemškega na Koroško, in se nastanovila v lavantinski dolini, je bila zeló bogata in mogočna, in si je znala čest vojvod koroških pridobiti.

Prvi v koroški zgodovini znani dinast je Engelbert, comes de valle Lavanda, njegov sin Henrik je postal prvi vojvoda koroški okoli l. 1128., njegov naslednik je bil njegov brat Engelbert († 1142); drugi brat Bernhard, ki je imel naslov „comes Carinthiae“, je imel posestva „in marchia trans fluvium Drava“. Ta pokrajina je v 11. stoletji segala do radgonskih goríc*) na iztoku, do Boča na jugu in do pohorskih rek: Velka, nazapadu, na severu je delalo mejo radelsko in kozjaško (Posruck) gorovje. Bernhard je daroval v tej pokrajini samostanu sv. Pavla svojo

*) Še dandanašnji imajo nekatere gorice v fari sv. Petra zunaj Radgone po koroških vojvodih ime Herzogberg, Hercogovec, hercogov vrh.

prešan, ampak z mašino (medmetalnico) izmetan, toraj ga sme vsak čebelar brez vse skrbi svojim čebelam klasti. Da je tudi za jésti ali za kaka jedila posladiti izvrsten, se samo po sebi razume.

Prodajam ga po 30 krajc. stari funt, in sicer tako, da ga na svoje stroške na kolodvor v Lesce postavim. Méd pošiljam v škafih in sicer vsakemu toliko, kolikor ga zahteva, samo manj kakor vsaj po 10 funtov skupaj ga pošiljati ne morem. Prazne škafe s pokrovom vred računam po 50 soldov, in tudi zamorem méd le pod to pogojo pošiljati, da se mi denar naprej pošlje ali pa po poštmem povzetji poplača.

Luka Porenta,
župnik in čebelar v Srednji vasi v Bohinji.

Gospodarske izkušnje.

Kako mah odpraviti s sadnih dreves.

Sadno drevje se mahú najbolje očisti, če se iz navadnega pepela precej močen lug skuha, na 10 litrov tega luga $\frac{1}{4}$ kilo karbolove kisline pridene in to še enkrat dobro prekuha, ta lug naj se potem še gorak z navadno metlo namaže na debla z mahom obraščena. V malo dneh odpade — kakor poroča „Der Obstgarten“ — popolnem ves mah in se nič več ne prikaže. Ni se treba bati, da bi ta lug drevesu škodoval, marveč še celó mrčes v tako umita debla ne poklada svoje zalege.

Kako obvarovati vsejana semena tičev.

Semena graha, sadnih pešek, ohrovta itd. zobljejo, kakor znano, tiči kaj radi. Po skušnjah necega praktičnega vrtnarja se ubranijo nadležni tiči najbolj s tem, da se na dotične gredice mrtva mačka na dobro vidljivem kraju obesi. Če se vsaj vsak drug dan na kako mesto to strašilo postavi, se more ves vrt obvarovati sitnih tičev. Ako je to res, bilo bi dobro tudi poskusiti zoper drzne vrabce v sadnih vrtih in vinogradih.

Gospodarske novice.

* *Dva nova, žitu grozno škodljiva mrčesa* sta se lani prikazala na Ruskem, kjer sta rži in ječmena na polji čez polovico poškodovala. Zdaj je gotovo, da tudi ta dva mrčesa sta, kakor trtna uš, se na Rusko zatrosila iz Amerike. Enemu je ime „Eurytoma pordei“ (Knotenwurm, kolenčast črv), drugemu pa „Cecidomya cerealis“ (Getreideschänder, žitna skrunivka); oba napadata žitne bilke. Bog daj, da se ta nadloga ne zatrosi dalje po svetu in tudi v naše dežele ne!

* *Razstava pitane živine*, ki je na Dunaji bila 8., 9. in 10. dne t. m., se je dobro obnesla. Bilo je na ogled razstavljenih 460 goved, 261 ovac, 93 prešičev in nekoliko perutnjine. Goveje živine največ so prignali iz Ogerskega in Českega, po dvoje goved iz Štajarskega, Tirolskega in Hrvatskega, iz Kranjskega nobene. Najbolje pitana goveda so razpostavili grajščine in sladkorne fabrike. Da so nekateri voli bili jako debeli in težki, kaže to, da 4 vole je živinski trgovec C. Schmidt na Dunaji kupil za 1500 gold.

Slovansko slovstvo.

* „*Zgodovina slovenskega slovstva*“, spisal in založil Julij pl. Kleinmayr v Kopru; natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu, 1881.

se imenuje šoli in domu ter sploh zavedajočim se Slovincem namenjena knjiga, koja se je ravnokar do-

natisnila. Obseg na 226 stranéh je: I. O jeziku in delitvi po narečjih, II. razdelitev slovstvene zgodovine, III. temelj slovanski vedi, IV. o azbuki, V. staroslovenščina, VI. slovstvo slovensko, in sicer A. Staroslovensko slovstvo: 1. Brizinski spominki, 2. glagoliško slovstvo, 3. cirilsko slovstvo, 4. slovenščina pred Trubarjem. B. Novoslovensko slovstvo, od str. 45. do 226. — Knjiga se dobí pod naslovom: Julij pl. Kleinmayr, c. kr. profesor, Capodistria proti poštni nakaznici (Postanweisung) franko à 1 gold. 20 krajc. — Ako kdo več iztisov naroči (vsaj deset), se zniža cena, posebno gg. učiteljem, dijakom srednjih šol in učiteljskim pripravnikom po 1 gold. Naroči se lahko tudi (z zneskom vred) pri tiskarnici družbe sv. Mohora v Celovcu. Na naročbo dela, ki je zahtevalo mnogo truda in veliko stroškov, uljudno vabi spisovatelj.

Zgodovinske stvari.

Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovanskih v boji z nemškimi škofi.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Konec.)

VI.

Drugič dolžé nasprotniki Metoda, da opravlja službo božjo še vedno v surovem jeziku slovanskem, in sicer zato, da prikrije tem lajše Nemcem svoje zmote. Da ne zakriva nikakoršnih zmot, je uže pokazal s tem, da se popolnoma strinja s pravo vero rimske cerkve. Da pa opravlja službo božjo v jeziku slovanskem, je istina, akoravno mu jo je prepovedal papež l. 874. in naposled l. 879. Nikakor pa ni hotel kljubovati s tem stolici rimski; Metod! ki je bil udan z dušo in telom namestniku Kristovemu; marveč opravljal je službo božjo v jeziku slovanskem, ker je vedel, da pospešuje to najbolj sveto delovanje; in drugič, ker mu je to dovolil papež Hadrijan II. Zato je želel uže davno pri prvi priložnosti Janezu VIII. stvar razjasniti in mu dokazati, kolike važnosti je jezik slovenski za pokristijanjenje Slovencev. In ta želja spolni se mu sedaj, ko sedi na zatožni klopi pred zborom rimskim. Neustrašeno graja pred škofi in papežem obrekovanje nemških biskopov gledé jezika slovenskega, katerega so prištevali jezikom barbarskim, surovim in nespretnim. Dokaže jim, da vir onega obrekovanja je le nevednost, strast in sovraštvo, kajti vsak, ki pozna jezik slovenski, priznati mora, da on je v vsakem obziru krasen, obilen in darovit; da! primerjati se sme in zamore z vsakim svetovnim jezikom. V to svrhu pokaže jim prestavo svetega pisma in družih liturgičnih knjig na jezik slovenski. Če je pa olikan, vreden je, da se vpelje v službo božjo; a ne samo vreden, marveč tudi potreben za razširjanje krščanstva in za ohranitev edinosti z rimsko cerkvijo. Opozori jih na razkolništvo grške cerkve, ki želi posebno Slovence odtrgati rimski stolici. Slovence, katere veže edino še slovanska liturgija z Rimom, če jim tedaj vzamete (pravi Metod) službo božjo v domačem jeziku, vzeli jim bode tudi vero pravo in pahnili jih v prepad večnega pogubljenja.

Zbrani dostojanstveniki se strinjajo z Metodom in papež dovoli brez odloga liturgijo slovansko, kar jasno potrjuje pismo njegovo na kneza Svatopluka. Janez VIII. piše namreč v dotičnem pismu (meseca junija l. 880.): „Kar se pa tiče konečno slovanskih pismenk,

katere je iznašel pokojni modrijan Konstantin, hvalimo jih in dovoljujemo, da se v njih glasijo slavospevi in poslavljenje Gospoda, ter priporočamo, da se oznanjujejo v tem jeziku nauki in dela Krista Gospoda našega, kajti ne samo v treh jezikih (namreč hebrejskem, latinskem in grškem), marveč v vseh jezikih hvaliti nas sv. pismo spodbuja, ki veli: „Hvalite Gospoda vsi rodovi, hvalite ga vsi narodi.“ „In apostoli, s sv. duhom napolnjeni oznanovali so v vseh jezikih velika dela božja.“ Tudi zdravi veri ali nauku ni nasproti bodi-si sv. mašo peti v tem slovanskem jeziku bodi-si brati sv. evangelij ali berila novega in starega zakona, dobro prestavljena in razložena, ter opravljati vse druge cerkvene molitve.“

Po tej slavni zmagi nad nasprotniki svojimi vrne se Metod nazaj na Moravsko, za trdno nadjaje se, da se ne bo treba več z njimi boriti. Ali motil se je; podškof Vihing, odslej načelnik sovražnikom njegovim, očrni ga pri knezu Svatopluku s tem, da skrije in zataji papeževo pismo in mu izroči drugo izmišljeno, katero je spisal on sam.*) Pisal je pa Vihing, da je Metod sicer preklical svoje krive misli in se zavezal s prisego o sv. Duhu tako učiti, kakor uči rimska cerkev; sveto mašo pa v slovanskem jeziku opravljati, prepovedal mu je papež brezpogojno. Nada je, da prosi papež njega (Vihinga), da bi čul nad izpeljavo papeževih ukazov in nad delovanjem Metodovim.

Kak utis je naredila ta goljufija na Svatopluka, razlagamo si iz zadržanja njegovega proti Metodu. Namesto, da bi ga podpiral in branil, prepusti ga sovražnikom, da počno z njim karkoli hoté. Metodu se zdi to jako čudno; obrne se na-nj in zahteva od njega pomoči, opominjevaje ga na pisanje papeževo. A kako se čudi, ko se poziva Svatopluk na obseg podvrženega lista! Hitro potoži stvar Janezu VIII., ki mu piše precej 23. aprila l. 881. posebno pismo, v katerem mu izrazuje svoje vroče sočutje nad težkimi enzgodami; v istem listu vabi ju tudi (Metoda in Vihinga) v Rim, da stvar razsodi in kaznuje krivičnika. Ker pa umre goreči branitelj apostola našega, predno ko nastopita dolgi pot, kaznuje Metod vsled oblasti svoje Vihinga z izobčenjem. A kazen cerkvena ga ne straši; kljubuje mu še dalje, dokler ne pokliče Najvikši zvestega služabnika svojega 6. aprila l. 885. v boljšo domovino.

Tako se je bojeval Metod do konca svojega življenja s sovražniki svojimi, a tudi s sovražniki našimi, ki nam niso privoščili niti duševnega razvoja niti telesnega blagostanja. Hoteli so, da bi bili mi njihovi služabniki na veke in se uklanjali njihovi mogočnosti. A sv. brata pribežita nam k pomoči; ona hočeta nas rešiti in pripeljati do časne in večne sreče. Ker je pa bila germanska sila velika, umakniti se bi morala in vse nju prizadevanje bilo bi zastonj, ko bi jima ne bila pripomogla rimska stolica do slavne zmage. Z njeno pomočjo rešila sta nas sovražnikov naših in z njeno pomočjo pripeljala sta nas k živemu studentu krščanske omike. Zato hvala ji, posebno pa papežu Hadrijanu II. in Janezu VIII., ki sta vpeljala domačo govorico v službo božjo, s čimer se ne more ponašati ni eden narodov evropskih. Hvala pa tudi drugim rimskim papežem, ki so vedno spremljali naše težnje in težave z očetovskim sočutjem in podpirali nas z največjo dobrotljivostjo, med katerimi se v najnovejšem času najbolj odlikuje sedaj vladajoči Leo XIII.

*) Bilo je mogoče, ker je poslal papež pismo na Svatopluka po njem ali pa po Zemiziču.

Ozir po domovini.

Prebivalci političnega okraja Postojnskega po številjenji koncem leta 1880.

Skupni pregled:

v sodnijskem okraju Vipava	12.050
v „ „ Postojna	12.277
v „ „ Senožeče	6674
v „ „ Bistrica	10.502

Skupaj 41.503

Vseh prebivalcev je toraj v političnem okraju Postojnskem, to je, na Notranjskem, 41.503, ki se razdelé po jeziku na 41.192 Slovencev, 290 Nemcev, 9 Talijanov, 8 Čehov, 3 Poljake in 1 Hrvata.

Ne govorijo li te številke dosti glasno, da dežela kranjska je slovenska?

Poglejmo zdaj Notranjsko po posameznih sodniških okrajih.

1. Sodnijski okraj Vipava.

1. Občina Vipava (Duplje 189 prebivalcev; Građiše 324 prebivalcev; Vrhpolje 581 prebivalcev; Sanobor 160 prebivalcev; Zemono 80 prebivalcev; Vipava 1108 prebivalcev) skupaj 2442 prebivalcev (med temi 9 Nemcev in 1 Talijan, vsi drugi Slovenci).

2. Občina Št. Vid (Lozice 316 prebivalcev; Orehovca 216 prebivalcev; Podbreg 230 prebivalcev; Podgrič 170 prebivalcev; Poreče 139 prebivalcev; Št. Vid 409 prebivalcev) skupaj 1480 prebivalcev, vsi Slovenci.

3. Občina Vrabče (Bogu 105 prebivalcev; Griže 190 prebivalcev; Jakovce 130 prebivalcev; Mahniče 98 prebivalcev; Puljene 205 prebivalcev; Razguri 41 prebivalcev; Sjela 91 prebivalcev; Vrabče 155 prebivalcev) skupaj 1020 prebivalcev, vsi Slovenci.

4. Občina Podraga (Podraga 505 prebivalcev, vsi Slovenci).

5. Občina Goče (Goče 510 prebivalcev, vsi Slovenci).

6. Občina Lože (Lože 271 prebivalcev; Manče 150 prebivalcev; skupaj 421, vsi Slovenci).

7. Občina Erzelj (Erzelj 333 prebivalcev, vsi Slovenci).

8. Občina Slap (Slap 548 prebivalcev, vsi Slovenci).

9. Občina Planina (Dolenje 125 prebivalcev; Planina 551 prebivalcev, skupaj 676, vsi Slovenci).

10. Občina Ustje (Ustje 391 prebivalcev, vsi Slovenci).

11. Občina Šturije (Kovk 325 prebivalcev, Šturije 567 prebivalcev, Žapuže 378 prebivalcev), skupaj 1270 prebivalcev, med njimi 10 Nemcev(??), vsi drugi Slovenci.

12. Občina Budanje (Budanje 599 prebivalcev, Dolga Poljana 288 prebivalcev), skupaj 887 prebivalcev, vsi Slovenci.

13. Občina Col (Col 151 prebivalcev, Gozd 174 prebivalcev, Male Polje 144 prebivalcev, Križna gora 116 prebivalcev; Orešje 184 prebivalcev) skupaj 769, med njimi 4 Nemci, vsi drugi Slovenci.

14. Občina Podkraj (Bela 30 prebivalcev, Višnje 184 prebivalcev, Vodice 126 prebivalcev, Podkraj 458), skupaj 798 prebivalcev, vsi Slovenci.

Celi sodnijski okraj Vipava ima 12.050 prebivalcev, in sicer 12.026 Slovencev, 23 Nemcev in 1 Talijana.

(Dalje prihodnjič.)